

tot 1993 aan een Nederlandse of buitenlandse universiteit zijn gepromoveerd, inclusief het vakgebied waarop die promotie betrekking had. Dat waren 22 zusters (zie p. 209 en 210), van wie er negen in Nijmegen hun bul behaalden. Aan de hand van de verwikkelingen rond een tweetal spraakmakende promoties (in 1935 en 1966) weet Derks heel goed de spanningsvolle relatie tussen religieuze identiteit en vrouwelijke intellectualiteit in beeld te brengen. Zij durft in verband met die relatie zelfs de kwalificatie ‘onverenigbaarheid’ te gebruiken (p. 218). De vraag is echter of de betrokken zeergeleerde zusters het hiermee eens zullen zijn geweest. Met hun promotie bewezen zij immers het tegendeel.

Van de overige tien opstellen hebben er twee een synthetiserend karakter. Vanuit de treffende titel ‘hoeders van waarheid en waarachtigheid’ beschrijft Marit Monteiro het intellectuele zelfbeeld van de dominicanen in Nederland, gebaseerd op het primaat van het neothomisme en de omslag die zich daarin vanaf omstreeks 1960 heeft voltrokken. Vervolgens schetst Jan de Kok hoe de franciscanen hun wetenschappelijke activiteiten heel pragmatisch hebben verbonden aan de opdrachten waarmee die orde in Nederland na 1840 werd geconfronteerd, zowel binnen de eigen provincie als in de samenleving. Daarbij probeert hij meer dan Monteiro ook in te gaan op overeenkomsten en verschillen met andere orden en congregaties. Het artikel van Lodewijk Winkeler vormt een mooie illustratie van de stelling van De Kok dat een door de franciscanen gekozen werkveld voor leden van die orde een stimulans kon vormen om zich meer in het bijzonder op een daarmee samenhangend wetenschapsgebied te richten. Dat is in dit geval de godsdienstsociologie. Enigszins merkwaardig is dat noch Winkeler noch De Kok het hoogleraarschap van Walter Goddijn in die discipline noemt. Niet minder dan vijf artikelen zijn gewijd aan de rol die jezuïeten hebben gespeeld op diverse wetenschapsgebieden. Maar in slechts twee daarvan staan Nederlandse jezuïeten centraal. Zo beschrijft Joep van Gennip de bijdrage die de Nederlandse jezuïetenhistorici tussen 1850 en 1967 hebben geleverd aan de geschiedwetenschappen en wel vanuit de functies die zij daarin hebben vervuld. Frans Kurris gebruikt het jezuïetentijdschrift *Studiën* (1868-1941) als bron om een eerste overzicht samen te stellen van jezuïeten die daarin publiceerden over de relatie tussen geloof en natuurwetenschappen.

Twee bijdragen tenslotte zijn gewijd aan het etnografisch en antropologisch onderzoek dat verricht werd binnen het Gezelschap van het Goddelijk Woord (svd), in de volksmond beter bekend als de missionarissen van Steyl. Na een meer introducerend opstel over de grondlegger van de antropologische bedrijvigheid van de leden van die sociëteit: de Duitser Wilhelm Schmidt (1868-1954) door An Vandenberghen krijgt deze bedrijvigheid meer reliëf in een beschrijving van de activiteiten van een viertal svd-ers op het Indonesische eiland Flores. De auteur, Marie-Antoinette Th. Willemsen gaat daarbij vooral in op de spanningen die zij met hun wijze van werken veroorzaakten, vóór de Oorlog vooral in wetenschappelijke kring en nadien in hun relatie met de kerkleiding in Rome. Willemsen illustreert dit laatste met een beschrijving van de weinig fraaie verwikkelingen rond een moraaltheologisch proefschrift in 1978, in gang gezet door een actie van “een oudere geloofsgenoot” (p. 157 en 161: waarschijnlijk is hier trouwens een confrater bedoeld).

Afgezien van enkele kleine missers (zo vraag ik mij af wat op p. 135 bedoeld is met de stichting van ‘de katholieke onderwijsinstelling te Nijmegen in 1919’) is deze bundel zorgvuldig uitgegeven. Alleen een register van persoonsnamen wordt node gemist. –

¶ Lammert de Hoop en Arno Bornebroek, *De rode dominee*. A.S. Talma.Boom, 2010, 331 pp.; €24,50. isbn 978 94 6105 110 3

¶ Peter Dillingh

*Hier rust het stoflijk deel van hem,
die met z'n geest en stof en stem
zoo vurig God en volk gezocht heeft,
dat stem en stof te vroeg bezweek,
maar d'eed'le geest onsterflijk bleek
in 't volkshart, dat hij zich gekocht heeft.*

Dit ‘Grafchrift op Talma’ publiceerde de dichter Seerp Anema in 1926. Talma was in 1916 op 52-jarige leeftijd overleden na een loopbaan als predikant, Kamerlid, minister en ten slotte weer predikant. Als predikant werd hij geconfronteerd met de erbarmelijke levensomstandigheden van arbeiders. Dat zette hem aan tot studie van de sociale kwestie. Hij sloot zich aan bij het protes-